

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ, СКЛАДУ ТА СТРУКТУРИ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Туризм відноситься до сфери нематеріального виробництва. Однак на практиці він виконує виробничі і позавиробничі функції. З одного боку туристичні фірми здійснюють виробництво туристичного продукту, з іншого – здійснюють комерційну діяльність пов'язану з реалізацією туристичного продукту та окремих послуг туризму. Туристична галузь охоплює могутню індустрію, центральною ланкою якої є турфірми – організатори туризму. Використовуючи послуги своїх постачальників, яких також можна вважати ресурсною базою туристичної діяльності, вони формують і реалізують власний турпродукт.

Основним видом ресурсного забезпечення в галузі туризму є фінансове забезпечення. Відповідно до джерел коштів, фінансове забезпечення поділяється на внутрішнє і зовнішнє. ЗУ «Про туризм» передбачає наступні джерела фінансового забезпечення туристичної діяльності:

- виручка від реалізації турпродукту та окремих послуг туризму;
- виручка від продажу майна туристичних підприємств або здачі його в оренду;
- прибуток;
- амортизаційні відрахування;
- спонсорська допомога;
- позикові кошти інших фірм (відстрочка платежів перед готельними, транспортними та іншими підприємствами);
- кошти засновників, акціонерів;
- кредити банківських установ, в основному короткострокові;
- надходження з бюджету на оплатній і безоплатній основі, та ін.

Основними напрямками використання фінансових ресурсів даних підприємств є:

- розрахунки за поточними операціями;
- сплата податків, зборів, обов'язкових платежів;
- сплата відсотків за одержаними кредитами;
- витрати на інвестиційний розвиток підприємств туризму та ін.

Структура фінансових ресурсів підприємств України свідчить про постійне зменшення частки власних коштів, що використовуються для

рефінансування діяльності господарюючих суб'єктів, покращення матеріальної бази та забезпечення розширеного відтворення. З 2008 р. до 2018 р. ця частка знизилася на 14,3 пункти. Досліджувана тенденція є негативним явищем, оскільки сигналізує про зростання залежності українських підприємств від зовнішніх джерел фінансування. Для своєї діяльності господарюючі суб'єкти все більше користуються позиками та залученими коштами, частка яких зросла від 55,6 % у 2008 р. до майже 69,9 % у кінці вересня 2018 р.

Для учасників туристичного бізнесу зокрема і галузі туризму загалом, досить привабливим є державне фінансове забезпечення. Це можуть бути дотації на розвиток певних конкретних туристичних об'єктів (наприклад, замкових комплексів, природо-заповідних територій тощо), фінансування конкретних туристичних програм для певних груп населення (організація відпочинку для сімей учасників АТО чи інших пільгових категорій), оплата культурно-мистецьких заходів задля розвитку подійового туризму в регіонах з порівняно меншим туристичним потенціалом тощо. Проте, сучасні економічні умови в Україні негативно впливають на туристичну галузь, а жорсткі заходи Кабміну щодо економії бюджетних витрат передбачають досить мале фінансування туризму.

Під фінансами туристичних підприємств слід розуміти економічні відносини, пов'язані з формуванням фондів грошових коштів необхідних для здійснення їх виробничої діяльності зі створення туристичного продукту і комерційної діяльності по його реалізації.

У туризмі всі ці економічні відносини мають свої особливості. По-перше, для туризму притаманна особлива схема кругообігу обігових коштів. Вона обумовлена тим, що об'єктом діяльності туризму є турист, попит якого залежить від його смаків, інтересів, а також і тим, що в туристичній діяльності процеси виробництва, реалізації та організації споживання об'єднані у єдиний виробничо-обслуговуючий процес.

По-друге, особливість кругообороту обігових засобів у туризмі позначається на швидкості їх обороту. Проведені дослідження довели, що в середньому оборот обігових засобів у туризмі вище, ніж на промисловому підприємстві, але нижче ніж у продуктових магазинах.

По-третє, для туристичного підприємства притаманні особливий склад та структура фінансових ресурсів. Приблизна структура фінансових ресурсів, яка властива для низки туристських фірм, не маючих готелів виглядає наступним чином: основні засоби – 3,6 %, нематеріальні активи – 1,4 %, оборотні засоби – 95 %, витрати майбутніх періодів – 1 %.

Особливість складу та структури фінансових ресурсів, а також їх джерел обумовлена своєрідністю потоку грошей і заборгованістю між суб'єктами туристичного ринку. Це пояснюється тим, що між моментом

продажу та процесом споживання існує значний розрив у часі. Тури складаються за декілька місяців до початку відпочинку, тому одночасно виникає кредиторська та дебіторська заборгованість у тур агентів та туроператорів.

По-четверте, для туристичних підприємств властивий особовий склад та структура джерел фінансування. Фінансування проводиться в основному за рахунок залучених коштів (більш ніж 2/3) та частково – за рахунок власних коштів.

Серед залучених засобів основна частина (50 % і більше) припадає на кредиторську заборгованість. Туристичні фірми, як правило, не мають у своєму розпорядженні значної частини власних активів загального призначення наприклад, приміщення самої туристичної організації, обладнання. Більша частина майна таких підприємств, включаючи те ж приміщення, взята в оренду або отримана за договором лізингу, а це означає, що вона не є гарантом для кредитних установ при прийнятті рішень про надання позикового капіталу.

По-п'яте, залучені кошти знаходяться постійно у розпорядженні туристичного підприємства, якими воно користується безкоштовно та на досить довготерміновій основі, тому їх можна прирівнювати до власних.

По-шосте, особливість фінансів туристичних підприємств також обумовлена певними відмінностями від інших товарів та послуг у ціноутворенні на туристичний продукт. Розрахунок ціни на туристичний продукт здійснюється на основі нормативної калькуляції, яка зводиться не до визначення собівартості туру, а його продажної ціни. Використання нормативної калькуляції зазвичай призводить до суттєвих коливань у рівні рентабельності туристичного підприємства, що також відбивається на фінансовому становищі підприємства.

Особливістю фінансів підприємств туристичної галузі також є те, що на відміну від підприємств інших галузей вони не можуть існувати без затверджених і розроблених державних або місцевих програм розвитку туризму. Діяльність туроператорів і турагентів підлягає ліцензуванню. Для деяких товарів, робіт, послуг у сфері туристичної діяльності передбачена сертифікація. Туристичні послуги, що підлягають обов'язковій сертифікації визначаються Кабінетом Міністрів України. Контроль за діяльністю туристичних підприємств здійснюють Міністерство культури і туризму, Державна служба туризму і курортів, Державна податкова адміністрація, місцеві органи влади і місцеві органи самоврядування.

Тому і перелік заходів з покращення фінансового становища є індивідуальним для кожного туристичного підприємства. Але один з дієвих та розповсюджених є оптимізація руху грошових коштів. Методи оптимізації руху грошових коштів залежать від рівня достатності планованого грошового

поток. При оптимізації дефіцитного грошового потоку виходять з вивчення тривалості дефіцитності. Дефіцит може бути короткостроковим або навіть випадковим і довгостроковим, стійко притаманним даному підприємству

Збалансованість дефіцитного руху грошових коштів у короткостроковому періоді досягається застосуванням відомої у світі «Системи прискорення – уповільнення платіжного обороту». Ця система передбачає розробку туристичним підприємством організаційних заходів, з одного боку, для прискорення залучення коштів, а з іншого -для уповільнення їх витрачання.

Серед заходів прискорення залучення коштів до діяльності підприємств туризму виділемо такі:

- розширення системи цінових знижок на тур продукт з метою ефективного збільшення обсягів його реалізації;

- прискорення інкасації платіжних документів покупців тур продукту.

Уповільнити витрачання грошових коштів у короткостроковому періоді можна за рахунок таких заходів:

- збільшення періоду (флоуту) інкасації власних платіжних документів;

- запобігання передоплати придбання підприємством турпослуг і товарів;

- розширення оренди (лізингу) замість купівлі основних фондів;

- реструктуризація кредитів (боргів) шляхом переведення короткострокових кредитів у довгострокові.